

Які етапи включатиме сертифікація вчителів і за якими критеріями їх оцінюватимуть

Сертифікація вчителів. За лаштунками

В Україні розпочався пілотний проект із сертифікації педагогічних працівників, який триватиме три роки. Цьогоріч у ньому візьмуть участь 858 педагогів – саме стільки виявили бажання і зареєструвалися.

Як саме відбуватиметься цей процес, які етапи включатиме, за якими критеріями оцінюватимуться педагоги і що отримають ті, хто успішно пройде сертифікацію в інтерв'ю газети «Освіта України» [розповідає](#) директор Департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти Іван Юрійчук.

Сертифікація вчителів початкової школи, яка відбуватиметься цього року, містить кілька етапів: експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їх роботи, самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності, оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування.

Державна служба якості освіти відповідає за організацію одного з них. Це – експертне оцінювання професійних компетентностей педагогів шляхом вивчення їх практичної роботи. У цьому році воно триватиме з березня по жовтень (за винятком канікулярного періоду).

Наступний етап – [незалежне тестування вчителів](#) – проводить Український центр оцінювання якості освіти. Відбудеться він орієнтовно в кінці жовтня – на початку листопада.

Окрім того, кожен учасник сертифікації до 1 липня повинен завантажити у створену при реєстрації на одному з файлообмінників вебпапку (посилання на неї треба вказати в особистому кабінеті) електронне портфоліо. Воно має містити заповнену анкету самооцінювання й опис навчального заняття, який може супроводжуватися 15 – 20 хвилинним відеозаписом фрагменту уроку. Також до свого портфоліо вчитель може додати інші матеріали, які свідчатимуть про його високу фахову майстерність. На відміну від вивчення практичного досвіду і незалежного тестування, вміст електронного портфоліо оцінюватися не буде (принаймні в цьому році), але поставитися до його створення треба відповідально, оскільки воно у деяких випадках може відіграти вирішальну роль.

Методику оцінювання вчителів розробляли експерти

До повноважень Державної служби якості освіти належить не лише організація самого процесу експертного оцінювання професійних компетенцій учасників сертифікації, а й розроблення методики, за якою оцінюватимуться вчителі, й відбір та навчання тих, хто їх оцінюватиме – експертів. Зупинимось детальніше на цих важливих складових вивчення практичного досвіду, бо від їх якості суттєво залежить успіх усього процесу.

– При розробленні методики зрозуміло, що ми «відштовхувалися» передусім від положення про сертифікацію педпрацівників, – розповідає Іван Юрійчук. – А також – від професійного стандарту вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти, затвердженого у 2018 році. Ми також послуговувались інструментарієм, який був розроблений для навчання супервізорів, використовували рамку безперервного професійного розвитку вчителів, яку розробило Міністерство освіти і науки України разом із Британською Радою, ну і, звісно, враховували концепцію Нової української школи. Ці документи лягли в основу методики.

Фахівець наголошує: важливо, аби педагоги розуміли, що методику, за якою вивчатимуть їх практичний досвід, розробляли не чиновники, котрі не є фахівцями з початкової освіти. До цієї роботи долучилося широке коло експертів, серед яких були саме вчителі-практики, які нині працюють у Новій українській школі, представники провідних педагогічних вишів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, котрі відповідають за впровадження НУШ у своїх регіонах. Не залишились осторонь і управлінці – директори і заступники директорів шкіл, які за фахом є вчителями початкових класів.

– Тобто ця методика пройшла широке обговорення, – наголошує Іван Ярославович. – У січні, наприклад, ми проводили тренінг для майбутніх експертів – він, окрім власне навчання для тренерів, передбачав обговорення методики та критеріїв. Ми вислухали вчителів-практиків, котрі порадили, що треба змінити, що – додати чи прибрати. Після доопрацювання документа (і врахування зауважень наших експертів) ми виставили його на громадське обговорення, отримали пропозиції та зауваження – зокрема, і критичні, – й усі намагалися врахувати. До речі, текстом зацікавилися навіть народні депутати, тобто увага до цієї методики була високою.

Учасників сертифікації оцінюватимуть практики

Хто ж поїде вивчати практичний досвід учасників сертифікації? Це – вчителі-практики, які мають досвід роботи у початковій школі, тренери НУШ і майбутні супервізори (наставники, котрі надаватимуть допомогу педагогам у впровадженні Нової української школи) – як учителі, так і методисти обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, що пройшли відповідне навчання.

Водночас державні службовці експертами бути не зможуть – це зафіксовано у положенні про сертифікацію.

– Тобто вчителям не треба хвилюватися за те, що до них прийде людина, котра останній раз була у початковій школі ще коли сама там навчалася, – зазначає Іван Юрійчук. – До фахівця (а ми впевнені, що на сертифікацію йдуть спеціалісти найвищого класу) повинен прийти фахівець такого самого рівня. Вони мають розмовляти однією мовою, і це не повинна бути перевірка в жодному разі. Це – розмова, бесіда, обмін досвідом між професіоналами своєї справи.

Загалом експертів буде понад п'ятсот, остаточний список таких фахівців ще не затверджений. Можливо, він доукомплектуватиметься перед другим етапом вивчення – тобто після літніх канікул.

За словами Івана Юрійчука, експертні групи (кожна має включати не менше двох експертів) не будуть «стабільними» – служба проводитиме ротацію цих мінікоманд.

Важливо, що до експертної групи не можуть входити ті, хто мешкають в одному з учасником сертифікації населеному пункті, працюють із ним в одному закладі освіти чи є співавторами наукової роботи.

На запитання, хто оплачуватиме відрядження експертів, фахівець відповів так: «Зараз триває погодження усіх нормативних документів, змін до постанов Кабінету Міністрів України, які дадуть можливість фінансувати відрядження експертів за рахунок освітньої субвенції».

Варто зазначити, що експерти не «звалляться» вчителям як сніг на голову. Але і не попереджатимуть про свій приїзд за тижні й місяці. Законодавство зобов'язує такого фахівця повідомити учителя про те, що буде вивчати його досвід, не раніше як за п'ять днів і не пізніше як за три.

Спостереження та інтерв'ю

Нарешті, підходимо до найцікавішого – як це відбуватиметься? Відповідно до методики експерти повинні оцінити діяльність учителя за певними критеріями (загалом у документі п'ять критеріїв, які розкриваються через 20 показників).

Зокрема, як учитель планує та здійснює освітній процес, як улаштовує освітнє середовище (це дуже актуально в умовах Нової української школи), як працює з батьками, як вирішує питання впровадження інклюзії і, зрештою, – як працює над собою, чи займається саморозвитком. Аби оцінити педагога за усіма цими напрямками, треба зібрати максимум інформації про його діяльність. Методика передбачає два способи збору інформації: спостереження та інтерв'ю.

– Спостереження за діяльністю вчителя відбувається в його робочий час – тобто на уроках і поза ними, відповідно до показників, які зазначені в методиці, – розповідає Іван Ярославович. – Точніше, ці показники експерт повинен виявити (або – не виявити), подивитися, на якому рівні вони проявляються. Як відбуватиметься цей процес? Експерти приїхали в школу, спостерігають за діяльністю педагога – до і після уроків, на перервах.

Зокрема, за тим, як учитель вранці зустрічає дітей, як проводиться, наприклад, «ранкове коло» у першому класі. Бажано, щоб експерт мав можливість подивитися, як педагог взаємодіє з батьками. Ми припускаємо, що не все вдасться побачити. Інтерв'ю (з учителем та з директором і заступником) – потрібне саме для того, щоб з'ясувати моменти, які залишилися «у тіні». Воно має відбуватися за певним планом, з обов'язковою фіксацією відповідей.

Наприкінці за підсумками спостереження та інтерв'ю фахівці заповнюють експертний висновок, заносять туди результати. Хочу наголосити, що експерти не визначають рівень педагога. Кожен із показників оцінюється від 1 до 3 балів. Тобто за результатами вивчення практичного досвіду вчителя той отримає певну суму балів.

Якщо візит відбувся вже після 1 липня – у цьому експертному висновку ставлять відмітку про наявність або відсутність електронного портфолію. Його наявність є обов'язковим елементом для проходження сертифікації. Але оскільки, відповідно до законодавства, педагог має право завантажити портфолію до 1 липня (а вивчення може відбуватися раніше), то портфолію може бути ще не готове, і тому експертний висновок може не містити відмітки про нього.

Вивчення практичного досвіду кожного учасника сертифікації триватиме 1–2 дні. Після цього заповнений експертний висновок надсилається до служби, яка організовує їх передачу до УЦОЯО не пізніше ніж за два тижні до початку тестування. Водночас –УЦОЯО забезпечує розміщення інформації в кабінеті кожного учасника сертифікації. Він може зайти і звірити, чи збігаються результати з тим, що зазначено в його копії експертного висновку. Якщо виявлено розбіжності, то можна звернутися до служби з вимогою внести уточнення.

Е-запобіжник

Після закінчення двох етапів сертифікації – тобто вивчення експертами практичного досвіду роботи вчителів та проходження ними тестування – буде створена комісія, до складу якої увійдуть представники Міністерства освіти і науки, Державної служби якості освіти й Українського центру оцінювання якості освіти. Вона приймає рішення щодо результатів сертифікації шляхом установлення граничної кількості балів – як за результатами експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації, так і з незалежного тестування.

Всі, хто набрав кількість балів, що дорівнює або є вищою від граничної за кожним зі згаданих показників, вважаються такими, що пройшли сертифікацію. А якщо бали виявилися нижчими? Ось тут якраз вирішальну роль може зіграти е-портфоліо.

– Зрозуміло, що будь-яке експертне вивчення містить певний суб'єктивний чинник, – продовжує Юрій Ярославович. – Тобто якщо вчитель набрав бали, що є вищими за пороговий бал з незалежного тестування, але не набрав необхідну суму балів за результатами експертного оцінювання, то комісією може бути створена експертна група, яка за результатами вивчення матеріалів, розміщених в електронному портфоліо, може змінити кількість балів, зафіксовану в експертному висновку.

Тобто, по суті, це – певний запобіжник, який гарантує вчителю, що якщо раптом він вважає, що експерти (його колеги) були необ'єктивними, то матиме право звернутися до комісії, котра розгляне його портфоліо і прийме рішення, що вчитель пройшов сертифікацію. Тому до створення е-портфоліо треба підходити не менш відповідально, ніж до підготовки до тестування чи візиту експертів.

Сертифікаційні принади

Не хочеться думати про погане, але які є підстави для визнання вчителя таким, що не пройшов сертифікацію?

Згідно з [Положенням про сертифікацію педагогічних працівників сертифікат](#) не видається учасникові, який «не оцінений за одним із показників сертифікації; не створив відповідно до вимог цього положення власне е-портфоліо та не завантажив його до веб-папки, створеної на одному з файлообмінників; проводив репетиції навчальних занять, повторну відео чи фотозйомку одного і того ж навчального заняття (фрагментів навчальних занять) з тими самими учнями». Цей третій пункт – найбільш неприємний. Якщо така інформація з'являється і будуть докази, говорить Іван Юрійчук, то вчитель визнається таким, що не пройшов сертифікацію, незважаючи на кількість балів, яку він набрав.

А ті, хто її пройде, навряд чи пошкодують витраченого часу, і не лише тому, що відчуватимуть радість і гордість. Такі педагоги на три роки отримують надбавку до зарплати розміром 20 відсотків.

Окрім того, цих учителів розглядатимуть як першочергових кандидатів у експерти у наступні роки – і під час сертифікації, і при проведенні інституційних аудитів. (Інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток).

Також успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації – чергової чи позачергової, із присвоєнням наступної кваліфікаційної категорії або підтвердження наявної вищої категорії. А це, погодьтеся, непоганий бонус. Разом з тим неуспішне проходження сертифікації ніяк не вплине на результати чергової атестації, на підтвердження наявної чи присвоєння наступної категорії, продовження роботи вчителя на відповідній посаді чи застосування до нього будь-яких заходів адміністративного впливу.

– Якщо раптом такі заходи чи навіть спроби з боку засновника чи керівництва школи матимуть місце, треба знати, що це – незаконно, – наголошує Іван Юрійчук. – Законодавство захищає вчителя, він нічим не ризикує. Сертифікація має дати лише позитивну мотивацію, стимул для саморозвитку.

Яким ви бачите педагога, котрий успішно пройшов сертифікацію?

– Думаю, таких учителів можна буде назвати лідерами професійних педагогічних спільнот, – відповідає експерт. – Ми взагалі великі сподівання покладаємо на педагогічні спільноти – як на «законодавців моди», стандартів і в освіті загалом, і у професійному розвитку вчителів зокрема.

Отже, це – лідери, навколо яких, ми сподіваємося, гуртуватимуться інші педагоги, для котрих проходження сертифікації буде своєрідним знаком якості. І до цього фахівця можна буде прийти й отримати допомогу, підтримку, якісний зворотний зв'язок. Такі вчителі – майбутні експерти, що в перспективі зможуть допомогти Державній службі якості освіти. Ми плануємо залучати таких педагогів до інституційного аудиту і подальшої сертифікації вчителів. Сподіваємося, що такий підхід підвищуватиме авторитет цих процедур.

Наталія КУЛИК, газета «Освіта України», 18 березня 2019 року.

Критерії та показники експертного оцінювання вчителя

[Методику експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації](#) затверджено 1 березня цього року наказом Державної служби якості освіти України № 01-11/9.

Методика включає 5 критеріїв, які розкриваються через 20 показників.

Критерій 1 – «Здатність планувати і реалізовувати освітній процес на основі особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів». Він включає сім показників:

- планування освітнього процесу з урахуванням вимог Державного стандарту початкової освіти та освітньої програми;
- використання педагогічних технологій у освітньому процесі на основі особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів;
- надання дітям рівних можливостей участі у різних формах взаємодії, зокрема організацію співпраці учнів у парах, мікрогрупах, групах;
- організація роботи учнів із урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей (у тому числі дітей з особливими освітніми потребами), добираючи доцільні методи, прийоми, засоби навчання;
- забезпечення балансу між активним, пасивним та інтерактивним навчанням;
- демонстрація позитивних навичок вербальної та невербальної комунікації з учнями;
- застосування різноманітних форм оцінювання роботи учнів і проведення аналізу результативності їхньої навчальної діяльності.

Критерій 2 – «Здатність здійснювати процес навчання, виховання і розвитку учнів, основою якого є повага до прав людини, патріотизм, демократичні та інші загальнолюдські цінності» – містить такі показники:

- формування в учнів поваги до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина; нетерпимості до приниження честі та гідності людини, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- виховання в учнях патріотизму, поваги до державної мови і державних символів України, шанобливого ставлення до національних, історичних, культурних цінностей, традицій і надбань українського народу;
- забезпечення позитивного ставлення до індивідуальних відмінностей учнів, цінування, врахування особливості й захист прав кожного з них.

Критерій 3 – «Здатність створювати безпечне та психологічно комфортне освітнє середовище, орієнтоване на розвиток дітей та мотивацію їх до навчання» – розкривається через чотири показники. А саме – як учитель:

- створює комфортне освітнє середовище з дотриманням вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни;
- мотивує учнів до вибору виду діяльності й активного навчання, організовуючи освітні осередки, у тому числі для їхньої індивідуальної роботи;
- використовує в освітньому середовищі навчальні матеріали відповідно до інтересів і потреб дітей;
- забезпечує емоційну і психологічну комфортність освітнього середовища для учнів.

Критерій 4 – «Здатність налагоджувати і підтримувати партнерські стосунки з родинами учнів задля розвитку здібностей та можливостей кожної дитини». Тут показників два:

- співпраця з родинами учнів, використання різних форм комунікації щодо успіхів у навчанні та розвитку їх дітей, зокрема для розроблення і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії;
- долучення батьків до організації освітнього процесу та проведення спільно з ними заходів для дітей.

Критерій 5 – «Здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії». Показників – чотири. Експерти вивчатимуть, як педагог:

- аналізує сильні та слабкі сторони своєї професійної діяльності, формує і розвиває власну інформатичну компетентність і визначає шляхи подальшого саморозвитку;
- здійснює оцінювання своєї роботи на підставі інформації із різних джерел (результати оцінювання учнів, зворотний зв'язок від колег, керівництва, учнів, їхніх батьків) та враховує його результати для професійного й особистісного зростання;

бере участь у семінарах, тренінгах, майстер класах, науковопрактичних конференціях, вебінарах, роботі творчих груп із професійних питань;

постійно співпрацює з іншими вчителями для підвищення своєї власної та їхньої професійної компетентності.

За матеріалами: Osvita.ua

Дата публікації: 21.03.2019